

Hniezdenie lastovičky skalnej (*Ptyonoprogne rupestris*) v pohorí Malá Fatra na Slovensku

*Nesting of Eurasian Crag Martin (Ptyonoprogne rupestris)
in the Malá Fatra Mts. in Slovakia*

Štefan MATIS^{1*}, Miroslav FULÍN² & Tomáš FLAJS³

¹ Národný park Slovenský kras, Hámosiho 188, 049 51 Brzotín, Slovensko; stefan.matis@npslovenskykras.sk *

² Puškinova 15, 083 01 Sabinov, Slovensko

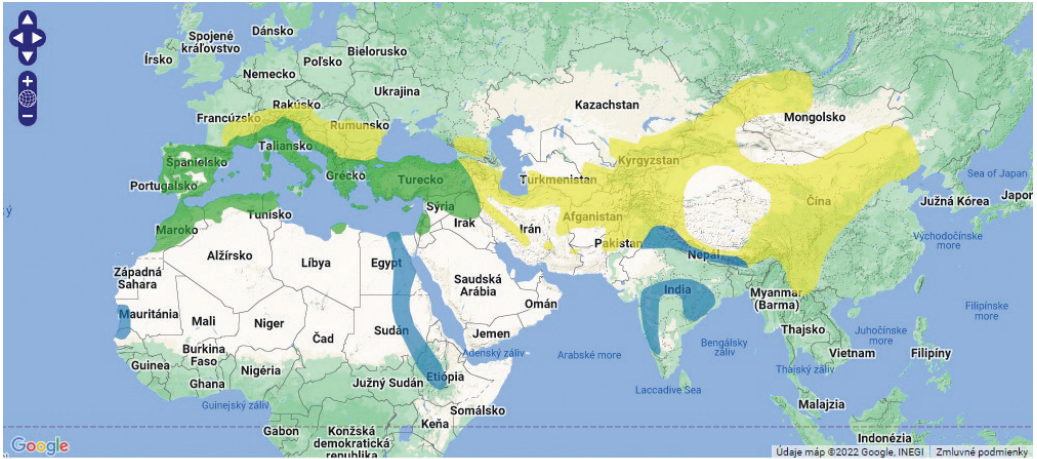
³ Správa NP Malá Fatra so sídlom vo Varíne, Hrnčiarska 197/62, 013 03 Varín, Slovensko

Abstract. We detected occurrence and nesting of Eurasian Crag Martin (*Ptyonoprogne rupestris*) for the first time in Slovakia. One nesting pair with four juveniles was detected during the 2022 nesting season in the Malá Fatra mountains. This finding is urging for more detailed research in other mountain areas taking into consideration the expansion of its population in Europe.

Key words: Eurasian Crag Martin, first breeding, Slovakia, Central Europe

Lastovička skalná (*Ptyonoprogne rupestris*) je monotypický vtáčí druh. Patrí k najväčším, no sfarbením najmenej nápadným lastovičkám. Jej výskyt v Európe je popísaný zo širokého pásu mediteránnej oblasti (BirdLife International 2022). Vyskytuje sa na Pyrenejskom polostrove, v juhovýchodnom Francúzku, v Alpách, Taliansku, na Balkáne vrátane južných častí Karpatského oblúka až po Turecko (obr. 1). Ďalším pokračovaním areálu je Stredný východ, oblasť Ázie pod Kaspickým morom, Himaláje až po Ťan Šan a pohorie Altaj (Sackl & Šere 1997, Schmid 2020). Na tomto území patrí k pôvodným hniezdičom. Druh má stabilný populačný trend s pomerne vysokou početnosťou (1 200 000 – 2 299 999 jedincov) a z týchto dôvodov populácia druhu nie je hodnotená ako ohrozená (BirdLife International 2022). Vyskytuje sa v horských masívoch so suchými skalnými stenami, v hlbokých údoliach so strmými skalnatými svahmi alebo na skalných útesoch na pobreží (Makatsch

1969). Hniezda z blata majú miskovitý charakter a bývajú prilepené na skale pod prevismi (Bruun et al. 1971). V popísanom areáli rozšírenia kvôli preferencii na skalné steny je výskyt druhu mozaikovitý a nekontinuálny. Najvyššie položené hniezdo je známe z Turecka z nadmorskej výšky 3900 m n. m. (Kirwan et al. 2008). Podľa miestnych podmienok na stavbu hniezda môže na jednej lokalite hniezdiť len niekoľko párov, ale lokálne môžu vytvárať hniezdné kolónie aj s viac ako 50 párami (Brichetti & Fracasso 2007). Do konca minulého storočia bol druh zaznamenaný v 15 európskych krajinách a odhadovaná veľkosť európskej populácie bola udávaná v počte 135 513 – 229 040 jedincov (Sackl & Šere 1997). Poznatky od začiatku 21. storočia svedčia o posune severnej hranice rozšírenia smerom zo Španielka cez centrálnu Francúzsko a Alpským oblúkom ďalej na východ po Karpaty. Podľa údajov z Rakúska je zaznamenaná expanzia druhu do severnej a severovýchodnej časti

Obr. 1. Rozšírenie lastovičky skalnej (*Ptyonoprogne rupestris*). Žltá = areál hniezdneho výskytu, zelená = areál celoročného výskytu, modrá = areál zimného, resp. mimo hniezdneho výskytu. Zdroj: Eurasian Crag Martin (*Ptyonoprogne rupestris*) – BirdLife species factsheet

Fig 1. Distribution of Eurasian Crag Martin (*Ptyonoprogne rupestris*). Yellow = native breeding, green = native resident, blue = native non breeding. Source: Eurasian Crag Martin (*Ptyonoprogne rupestris*) - BirdLife species factsheet

Obr. 2. Letiaci jedinec v blízkosti hniezda. Foto: Š. Matis
Fig 2. An flying individual nearby the breeding place. Photo by Š. Matis

Obr. 3. Skalný masív s lokalitou hniezdenia. Foto: Štefan Matis
Fig 3. Rock wale with the nesting place. Photo by Š. Matis

Obr. 4. Dospelý jedinec lastovičky skalnej (*Ptyonoprogne rupestris*) na hniezde počas kŕmenia mláďat. Foto: Š. Matis
Fig 4. An adult Eurasian Crag Martin (*Ptyonoprogne rupestris*) on the nest feeding nestlings. Photo by Š. Matis

Obr. 5. Mláďatá lastovičky skalnej (*Ptyonoprogne rupestris*) na hniezde. Foto: Štefan Matis
Fig 5. Juvenils of Eurasian Crag Martin (*Ptyonoprogne rupestris*) on the nest. Photo by Š. Matis

krajiny (Schmid 2020). V susednej Českej republike sú známe dve pozorovania tohto druhu z južnej Moravy z oblasti Pálavy (Chytil 2004). V Maďarskej republike bol doposiaľ zaznamenaný jediný výskyt druhu pri Dunaji v blízkosti mesta Szentendre, kde koncom októbra v roku 2020 boli pozorované dva preletujúce jedince (Ilycsin 2020). Okrem plošného šírenia bol zaznamenaný v rokoch 2003 – 2016 nárast počtu párov aj vo výškovom rozpätí od 1400 do 2000 m n. m. vo Švajčiarsku (Schmid 2020). Výskyt druhu na území Slovenska doteraz nebol zaznamenaný.

Výskyt lastovičky skalnej na Slovensku v pohorí Malá Fatra sa nám podarilo zaznamenať dňa 9. 7. 2022 počas turistiky v oblasti Veľkého Rozsutca. Prvý z autorov zachytil hlasové prejavy neznámeho pôvodu vo vrcholových častiach uvedeného masívu, ktoré zaujali jeho pozornosť. Pri sústredenom pozorovaní miesta odkiaľ prichádzali zvuky spozoroval lastovičkovité vtáky, ktoré ho upútali aj charakteristickým rýchlym a obratným letom pripomínajúcim let dážďovníka. Výrazný rozdiel v sfarbení a hlavne biele škvrny na chvostových perách (obr. 2) dávali tušiť, že sa jedná o druh lastovičky, ktorý doposiaľ nebol pozorovaný na našom území. Lastovičky skalné poletovali najmä v okolí výrazných skalných brál so zvislými stenami a mnohými prevismi, ktoré sú situované v nadmorskej výške 1350 m n. m. (obr. 3). V blízkosti skalnej steny bolo pozorovaných celkovo 5 poletujúcich jedincov tohto druhu. Nápadné bolo nalietavanie jedincov do priestoru pod skalným previsom vo výške cca 10 m od úpätia skalnej steny, kde bolo zaregistrované hniezdo. Pravdepodobne sa v ňom v tom čase nachádzala násada vajec. Opakovaná kontrola miesta nálezu dňa 20. 7. 2022 potvrdila prítomnosť hniezdneho páru, pričom v hniezde boli pozorované štyri juvenilné jedince vo veku cca 6 až 7 dní (obr. 4). Z primeranej vzdialenosti sme pozorovali nalietavanie dospelých jedincov na hniezdo a kŕmenie mláďat, ktoré prebiehalo približne v dvoj až trojminútových intervaloch. Na lokalite sme uskutočnili ešte ďalšiu kontrolu hniezda 28. júla, kedy sa v hniezde nachádzali už odrasené mláďatá iba niekoľko dní pred vyletením

(obr. 5). Tretí z autorov uskutočnil opakovanú kontrolu na lokalite v dňoch 9. 8. a 18. 8. a to nie len kvôli pozorovaniu vyletených mláďat, ale aj z dôvodu dôkladnejšieho preskúmania skalného masívu a najmä výklenkov a previsov, kde sme predpokladali, že by sa mohli nachádzať ďalšie hniezda lastovičiek. Tie sa však nepodarilo nájsť ani po dôkladnom preskúmaní širšieho okolia s veľkým množstvom vhodných a potenciálnych miest. V posledný deň návštevy už neboli na lokalite pozorované žiadne jedince diskutovaného druhu. Na základe uvedeného opisu nálezu hniezda a pozorovanej prítomnosti ďalších troch jedincov lastovičky skalnej v deň nálezu, nevieme s určitosťou potvrdiť, či uvedené jedince pochádzali z prvého hniezdenia a neskôr sa už rozptýlili v širšom priestore pohoria, alebo sa jednalo o nehniedzdiace vtáky. Prezentovaný nález predstavuje prvý dokázaný výskyt lastovičky skalnej na Slovensku, ktorý bol doložený aj potvrdením hniezdenia na našom území. Pozorovanie lastovičiek skalných a dokumentácia hniezdenia bola prejednaná Faunistickou komisiou SOS/BirdLife Slovensko a schválená pod číslom FK 1/2022. Vzhľadom k nenápadnosti druhu a pomerne ťažko dostupným miestam ich výskytu predpokladáme, že sa lastovička skalná môže vyskytovať aj v iných podobných územiach Slovenska. V budúcich rokoch bude preto potrebné sa sústrediť hlavne na stredne až vysoko položené krasové územia, ktoré poskytujú veľké množstvo vhodných a izolovaných biotopov pre tento druh lastovičky.

Podakovanie

Naše podakovanie patrí Vladimírovi Padhovi a Lenke Machlicovej za poskytnutú pomoc pri terénnej práci.

Literatúra

- BirdLife International 2022: Prehľad o druhoch: *Ptyonoprogne rupestris*. — <http://www.birdlife.org>. Navštívené 05.11.2022.
- BRICHETTI P. & FRACASSO G. 2007: Ornitológia italiana: Identificazione, distribuzione, consistenza e movimenti degli uccelli italiani. Vol. 4. — Apodidae-Prunellidae. Perdisa, Bologna.

- BRUN B., SINGER A. & KÖNIG C. 1971: Die Vögel Deutschlands und Europas in Farbe. — Kosmos – Gesellschaft der Naturfreunde Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart.
- CHYTL J. 2004: První výskyt vlaštovky pohorské (*Hirundo rupestris*) v České republice. — *Sylvia* 40: 139–142.
- ILYCSIN L. 2020: Eurasian Crag Martin – *Ptyonoprogne rupestris*. — <http://www.birding.hu/megfigyeles/adatlap/756136>. Navštívené 05.11.2022.
- KIRWAN G.M., BOYLA K.A., CASTELL P., DEMIRCI B., ÖZEN M., WELCH H. & MARLOW T. 2008: The Birds of Turkey: The Distribution, Taxonomy and Breeding of Turkish Birds. — Christopher Helm, London.
- MAKATSCH W. 1969: Wir bestimmen die Vögel Europas. — Neumann Verlag, Leipzig.
- SACKL P. & ŠERE D. 1997: *Ptyonoprogne rupestris* – Crag Martin. — Pp.: 476. In.: HAGEMEIJER J.M. & BLAIR M. (eds.): The EBCC Atlas of European Breeding Birds, their distribution and abundance. T & A D Poyser, London.
- SCHMID H. 2020: *Ptyonoprogne rupestris*. Eurasian Crag Martin — Pp.: 642–643. In.: KELLER V., HERRANDO S., VOŘÍŠEK P., FRANCH M., KIPSON M., MILANESI P., MARTÍ D., ANTON M., KLVAŇOVÁ A., KALYAKIN M.V., BAUER H.-G. & FOPPEN R.P.B. (eds.): European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Editions, Barcelona.

Došlo: 14.11.2022

Prijaté: 12.12.2022

Online: 12.1.2023